

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. ĮVADAS

1.1. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS SPECIALIOJO PLANO (TOLIAU – SPECIALIOJO PLANO) RENGIMO PAGRINDAS:

Rietavo savivaldybės tarybos sprendimas 2011 m. vasario 17 d. Nr. T1-9 išdėstytas taip: rengti ir įgyvendinti projektą „Rietavo Oginskių dvaro sodybos parko su prieigomis specialiojo plano ir Rietavo Oginskių dvaro sodybos parko su prieigomis detaliojo plano rengimas“.

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2012 m. balandžio 6 d. įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto – Rietavo dvaro sodybos (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449, buvęs kodas G364K), Rietavas, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumento rengimo“.

1.2. SPECIALIOJO PLANO ORGANIZATORIAUS FUNKCIJŲ VYKDYTOJAS:

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinis padalinys, Gėlių g. 1, LT-87111 Telšiai.

1.3. SPECIALIOJO PLANO RENGĖJAS:

UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, Universiteto g. 4, LT-01122 Vilnius.

1.4. PLANUOJAMOS TERITORIJOS ADRESAS IR PLOTAS:

Rietavas, Rietavo sav. Telšių aps. Planuojamos teritorijos plotas ~61,1 ha.

1.5. PLANAVIMO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI :

1.5.1. Specialųjį planą sudarančio Rietavo dvaro sodybos teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano:

- planavimo tikslas - užtikrinti Rietavo dvaro sodybos ir jos teritorijos išsaugojimą;
- planavimo uždavinys - nustatyti Rietavo dvaro sodybos teritorijos ir apsaugos zonos ribas.

1.5.2. Specialųjį planą sudarančio Rietavo dvaro sodybos paveldotvarkos projekto:

- užtikrinti Rietavo dvaro sodybos ir jos teritorijos išsaugojimą bei Rietavo dvaro sodybos teritorijoje bei apsaugos zonoje taikomų paveldosaugos reikalavimų įteisinimą;
- planavimo uždavinys - nustatyti paveldosaugos reikalavimus ir konkrečių tvarkymo priemonių sistemą Rietavo dvaro sodyboje, jos teritorijoje bei apsaugos zonoje.

1.6. PLANAVIMO LYGMUO IR DOKUMENTO TIPAS:

Specialusis planas, sudarantis Rietavo dvaro sodybos teritorijos ir apsaugos zonos ribų planą bei paveldotvarkos projektą pagal planuojamos teritorijos dydį ir sprendinių konkretizavimo lygį yra vietovės lygmens.

1.7. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖS STADIJOJE IŠNAGRINĖTA:

- Rietavo dvaro sodybos istorinė, architektūrinė raida ir pateiktas jos aprašymas, papildytas iliustracijomis: istorinių planų bei nuotraukų kopijomis;
- turima projektinė dokumentacija;
- esama objekto būklė, atlikta fotofiksacija;
- išnagrinėti susiję su nagrinėjamu objektu juridiniai dokumentai, patvirtinti detalieji planai ir projektai. Parengtas suvestinis esamos būklės brėžinys.

Esamos būklės analizės prieduose pateikta:

- Lietuvos Respublikos teritorijos M 1:10000 skaitmeninis rastrinis ortografinis žemėlapis ORT10LT;
- išrašai iš Kultūros vertybių registro;
- Esamos būklės fotofiksacija;
- Istorinė ikonografinė medžiaga.

1.8. PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Rietavo dvaro sodybos (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449, kitas kodas G364K), Rietavas, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumente, susidedančiame iš teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano bei paveldotvarkos projekto, vartojamos sąvokos, esančios Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatyme, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme.

2. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

2.1. SITUACIJA

2.1.1. Administracinė priklausomybė:

Rietavo savivaldybė.

2.1.2. Geografinė padėtis, gamtinės sąlygos:

Rietavo savivaldybė su Rietavo miestu išsidėsčiusi Lietuvos vakarinėje dalyje, Telšių apskrities pietuose, Žemaitijos aukštumos vakarinės dalies priekalniuose. Per Rietavo miestą teka Jūros upė, kuri rytinėje dalyje kerta Rietavo dvaro sodybos parką. Rietavo miestas su dvaro sodyba išsidėstęs lėkštalsenio Jūros upės aukštupio ir paslėnio lygumoje. Jūros intakas Jaujupio upelis vingiuoja dvaro parko teritorijoje.

Geografiškai (pagal A. Basalyką) Rietavo lygumos mikrorajonas priklauso dideliame Vakarų Žemaičių plynaukštės fiziniame geografiniam rajonui, kurio reljefas formavosi įvairiomis ledynmečio fazėmis. Rietavo parkas įsikūręs palyginti mažai išraiškaus aplyginto reljefo kraštovaizdyje – priesmėlingo pelkėto seklaus salpinio slėnio (SpaR₁) ir lėkštai kalvotos lygumos (K₁SR) vietovaizdžiu sandūroje. Todėl parko vaizdams ypatingą reikšmę įgauna turtingos vandenių sistemos ir parko augalijos vaizdų deriniai, turį kompensuoti paviršiaus nuosaikumą. Be geologinės reljefo raidos bruožų, augimvietes ir augaliją žymiai sąlygoja ir kiti geografiniai veiksniai, visų pirma, klimato.

Vakarų Žemaičių plynaukštėje debesuotumas ir krituliai 20-25% didesni negu vidutiniškai Lietuvoje. Maži paviršiaus nuolydžiai ir dirvožemių dvinariškumas (palengvėjusios sudėties viršutinis horizontas, kaupiantis daug vandens, kuris susilaiko virš sunkios mechaninės sudėties iliuvinio horizonto) sudaro palankias sąlygas dažnam užmirkimui ir dirvožemių pelkėjimui. Pelkėjimo procesas Rietavo parke sustiprinamas nevykusio Jūros upės reguliavimo projekto su nuolatine patvanka žemiau parko įrengtoms maudyklėms. Upių nuotėkis labai nereguliarus, priklausęs nuo hidroterminių sąlygų kitimo: pirmojoje vasaros pusėje upės plukdo labai mažai vandens, į vasaros pabaigą jos jau vandeningesnės, o rudenį labai paplūsta. Dėl dažnų atlydžių upės vandeningos ir žiemą. Nuotėkio nereguliarumą ir staigių liūčių poplūdžius reikia turėti omenyje projektuojant parko vandenių sistemą, kad ji būtų pajėgi praleisti dideles vandens mases bei sukauptų atsargas sausmečiams. Senosios parko vandenių sistemos autoriai buvo tai įvertinę ir sukūrę didoką vandens talpyklą Jaujupio aukštupyje, netoli Kalkutiškės kaimo, Rietavo parko tvenkinių papildymui sausramečiais.

Pastaba. Skyrius parašytas pagal K. Labanausko 1978-1980 m. Rietavo parko želdinių tyrimus, gamtinių sąlygų analizę.

2.1.3. Vieta Rietavo miesto plane

Rietavo miestas susiformavo į rytus nuo Jūros upės, dešiniajame jos krante. Rietavo dvaro sodyba su parku yra šiaurinėje Rietavo miesto centro pusėje. Istorinis Rietavo miesto centras – tai turgaus aikštė su į ją sueinančiomis gatvėmis, Rietavo bažnyčia, Rietavo dvaras. Rietavo dvaro rūmai, prieš kuriuos tyvuliavo milžiniškas tvenkinys buvo sujungti vizualine ašimi su bažnyčia bei turgaus aikšte.

2.2. KULTŪROS PAVELDAS

2.2.1. Rietavo dvaro sodybos teritorijos ir vizualinės apsaugos zonos ribos

Esamos Rietavo dvaro sodybos komplekso (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449) ribos eina: Plungės gatve nuo susikirtimo su Aušros alėja iki Oginskio gatvės, Oginskio gatve iki Raudonųjų vartų ir sargo namelio, apimant dviejų namų Oginskių g. Nr. 8 ir Nr.10 sklypus priešingoje gatvės

pusėje, toliau taku palei didįjį tvenkinį iki susikirtimo su Aušros gatvės tęsinyje einančiu taku, šiuo taku iki Užupio gatvės, nuo Užupio g. kadastro vietovės riba iki Aušros alėjos.

Esamos vizualinės apsaugos zonos ribos šiaurėje apima ~ 80 m pločio juostą nuo vertybės ribos ir pietuose ~ 40 m pločio juostą nuo vertybės ribos bei Jūros upės slėnio fragmentą.

2.2.2. Registruoti kultūros paveldo objektai Rietavo dvaro sodyboje

Unikalus objekto kodas	Pavadinimas	Adresas	Kiti kodai
449	Rietavo dvaro sodyba (kompleksas)	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.)	G364K, IP550, LA413/1860
	Kompleksą sudaro:		
27393	Oficina	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Parko g.8	G364K1
27394	Arklidė	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Parko g. 5	G364K2
11088	Muzikos mokykla	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), L.Ivinskio g. 4	G364K3, IV490
27395	Muzikantų bendrabutis	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Parko g.10	G364K4
2342	Alaus darykla-skalbykla-vandentiekio bokštas	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Parko g.12	G364K5, IP1300, LA413/1868
16639	Koplyčia -mauzoliejus	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Plungės g. 20	G364K6, IV882
27396	Sargo namas	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.)	G364K7
27397	Namas	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Oginskių g. 10	G364K8
27398	Namas vad. kryžaučia	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Oginskių g. 8	G364K9
27399	Tvoros fragmentai	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.)	G364K10

		miesto sen.), Plungės ir Oginskių g.	
27400	Baltieji vartai	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen..)	G364K11
27401	Raudonieji vartai	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.), Oginskių g.	G364K12
27402	Parkas	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.)	G364K13
27403	Senosios kapinės	Rietavo sav., Rietavo m. (Rietavo miesto sen.)	G364K14

2.3. DOKUMENTŲ, SUSIJUSIŲ SU NAGRINĖJAMU OBJEKTU, APŽVALGA

2.3.1. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys veiklą Rietavo dvaro sodybos teritorijoje:

- LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (*Žin.*, 2004, Nr. 153-5571);
- Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklės (*Žin.*, 2005, Nr. 81-2973; 2013, Nr.106-5241);
- LR teritorijų planavimo įstatymas (*Žin.*, 1995, Nr.107-2391; 2004, Nr.21-671; 2006, Nr. 66-2429) su vėlesniais pakeitimais;
- LR saugomų teritorijų įstatymas (*Žin.*, 1993, Nr.63-1188) su vėlesniais pakeitimais;
- LR Vyriausybės 1992-05-12 nutarimas Nr. 343 „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ (*Žin.*, 1992, Nr. 22-652, 2008, Nr.44-1643);
- LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (*Žin.*, 1996, Nr.82-1965) su vėlesniais pakeitimais;
- LR Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas „Dėl Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje“ 2009-09-25 Nr.S-79149;
- LR Vyriausybės nutarimas dėl kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos zonų nustatymo taisyklių patvirtinimo (*Žin.*, 2013, Nr. 118-5942);
- Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas (2013-10-22 Nr. KPD-PM-2017).

2.3.2 Planuojamai teritorijai taikomi šių galiojančių atitinkamo lygmens teritorijų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių, apskaitos dokumentų ir kitų strateginių dokumentų bei programų (projektų) nuostatų reikalavimai:

- Lietuvos Respublikos bendrasis planas, patvirtintas 2002 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr.IX-1154 (*Žin.*, 2002, Nr.110-4852);
- Rietavo savivaldybės teritorijos bendrasis planas (*patvirtintas Rietavo savivaldybės tarybos 2008-11-27 sprendimu Nr.T1-282*);
- Rietavo kultūros paveldo tinklų schema (2008 m.);
- Rietavo dvaro sodybos (449) kultūros vertybės pagrindinis dosje (2002 m.);
- Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas
- Želdinių ir želdynų Rietavo savivaldybėje inventorizavimo specialusis planas (2011-10-05 Nr. SSTE-16)
- Visi galiojantys detalieji planai planuojamoje teritorijoje.

2.3.3. Rietavo savivaldybės teritorijos bendrasis planas (*patvirtintas Rietavo savivaldybės tarybos 2008-11-27 sprendimu Nr.T1-282*)

Rietavo savivaldybės teritorijos bendrajame plane pabrėžiama, kad Rietavo savivaldybėje „Statinių kompleksams ir statiniams atstovauja Rietavo buvusio dvaro sodyba su parku, turinti didelę įtaką Rietavo miesto urbanistinei struktūrai“. Kaip prioritetas Rietavo kultūros paveldo apsaugos uždavinys bendrajame plane įvardintas Rietavo dvaro sodybos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano parengimas.

2.3.4. Rietavo dvaro sodybos (449) kultūros vertybės pagrindinis dosje (2002, baigtas 2003 m.)

Sutrumpintas išrašas iš **Rietavo dvaro sodybos dosje** pateiktas Kultūros vertybių registre kaip vertingosios savybės (vertybės sudėtis, apimtis, vertingos dalys ir elementai):

“**Dvaro sodybos sudėtinės dalys:** užstatymas (12 dvaro sodybos laikotarpio statinių), želdynai (parkas), vandens telkiniai, kelių ir takų tinklo fragmentai, senosios kapinės. Dvaro sodybos vystymėsi ryškūs šie formavimosi etapai: I-asis – 1527 m. Rietavas minimas kaip LDK dvaras. 1588 m. inventoriuje jau aprašoma Rietavo dvaro sodyba. II-asis - XIX a. vid.- antra pusė. 1837-1855 m. susiformavo išlikusios dvaro sodybos centras: pastatyti rūmai (perstatyti 1880-1886 m., 1909 m. rūmuose kilo gaisras, nugriauti 1927 m.), oficina, alaus darykla-skalbykla, arklidė, sodyba aptverta tvora su vartais. Daug pastatų iki mūsų dienų neišliko. Muzikos mokykla, muzikantų bendrabutis, koplyčia-mauzoliejus, sargo namas, namai Oginskių g. statyti XIX a. antroje pusėje. 1850-1855 m. įkurtas dižiausias Lietuvoje parkas.

Architektūra: Pastatų architektūrai būdingi istorizmo bruožai. Rūmai buvę vokiškojo neorenesanso formų, ūkiniuose pastatuose – “plytų stilius”, persipina medinės liaudiškos architektūros formos.
Želdynai: Landšaftinio stiliaus parkas, pavieniai medžiai, eilės, alėjos. Papildomai žiūrėti parko aprašą G364K13.

Vandens: Natūralūs: Jaujupio ir Jūros upės. Dirbtiniai: tvenkiniai, kūdros, dirbtiniai upės vingiai. Papildomai žiūrėti parko aprašą G364K13.

Keliai ir takai: kelių ir takų sistema sunykusi, kai buvo nugriauti rūmai, sunaikintas parteris. Dalis praradę funkcinį ryšį ir sunykę, atsiradę naujų kelių prie naujų pastatų. Išlikę pagrindinės grūntinės parko alėjos, dalis takų parke ...(daugiau – žr. Dosje).“

2.3.5. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas (2013-10-22 Nr. KPD-PM-2017).

Rengiant specialųjį planą Kultūros paveldo centras atnaujino Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktą, kuriame patikslino Rietavo dvaro sodybos komplekso ir jo sudėtinųjų dalių vertingąsias savybes. Komplekso dalys išvardintos punkte **2.2.2.**

Vertybės (XIX a. vid.- XX a. I p.) vertingosios savybės yra:

- plano struktūra, tūrinė erdvinė kompozicija, kurią formuoja išlikę dvaro sodybos pastatai, jų vietos, senosios kapinės sodybos vakarinėje dalyje, parkas, vandens telkiniai, susisiekimo trasos;
- buvusių komplekso dalių (statinių) liekanos ar jų vietos – rūmų, fontano, vandens malūno ir dviejų šiltnamių vietos teritorijos centrinėje, šiaurinėje, pietinėje dalyse; kolonados su žibintais tipas;
- įvairaus storio XVI-XX a. kultūrinis sluoksnis su archeologiniais radiniais, statinių liekanomis, grindiniais; kultūrinis sluoksnis vietomis sužalotas, o vietomis sunaikintas;
- centrinės gatvės fragmentas tarp Pirmo ir Antro namo, vedęs link bažnyčios; lauko akmenų grindinio fragmentai dvaro sodybos pietinėje dalyje tarp Pirmo ir Antro namo, priešais Raudonųjų vartų pietinį fasadą;
- tvenkinys teritorijos vakarinėje dalyje, kūdra teritorijos centrinėje dalyje, 6 tvenkiniai.

Artimiausios kultūros paveldo objekto teritoriją supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės yra:

- į pietus nuo dvaro sodybos yra Senojo miesto vieta (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 29647, kitas kodas A1830).

Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes (žiūr. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktą ir skyrių 2.5).

Vertybės vertingųjų savybių pobūdis ar jų derinys yra:

- archeologinis – lemiantis reikšmingumą;
- architektūrinis – lemiantis reikšmingumą, svarbus;

- želdynų - lemiantis reikšmingumą, svarbus;
- inžinerinis - lemiantis reikšmingumą, retas;
- istorinis - lemiantis reikšmingumą, svarbus;
- sakralinis - lemiantis reikšmingumą, svarbus;
- kraštovaizdžio.

Kompleksinio objekto reikšmingumo lygmuo yra **regioninis**.

Į Rietavo dvaro sodybos kompleksą įeinančio objekto – parko, įkurto XIX a. vid. (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 27402) vertingosios savybės yra:

- mišraus parko plano struktūra, tūrinė erdvinė kompozicija (vakarinė dalis turi geometrinio planavimo bruožų, rytinė- peizažinio);
- lygus reljefas su dirbtinai suformuotomi kalvomis parko teritorijoje;
- PV-ŠR krypties kelio su pusapskritės formos parterį juosiančia apvažiavimo kilpa priešais rūmų vietą, trasa; PR-ŠV krypties priėjimo prie parterio iš P pusės takas; V-R krypties kelio, pereinančio į taką, trasa; ŠV-ŠR krypties, V-R krypties takų trasos parko teritorijos Š,P dalyse; V-Š krypties dviejų atkarpų tako trasa centrinėje teritorijos dalyje; PR-ŠV krypties tako trasos fragmentai teritorijos Š dalyje; takų vietos parko Š teritorijos dalyje;
- Medžių masyvai, grupės: vyrauja vietinės medžių rūšys: klevas paprastasis, liepa mažalapė, uosis paprastasis, kalninė guoba, eglė paprastoji, juodalksnis, skroblasparastasis, ąžuolas; introdukuoti medžiai: europinis maumedis, kanadinė cūga, kaštonas paprastasis, liepa didžialapė; liepų alėjos bei uosių alėja parko Š teritorijos dalyje; pavieniai medžiai, kurių tarpe išskirtinas paprastasis ąžuolas (ø150 cm) Š parko dalyje, paprastasis ąžuolas centrinėje parko dalyje; sodo vieta parko teritorijos ŠV dalyje;
- Jūros upės ir Jaujupio upelio vagos (iš dalies pakitę); tvenkinių sistema parko PV, Š dalyse; išskirtinas pirmas tvenkinys su apskritomis salelėmis; kūdra P parko teritorijos dalyje; betoninė pralaida su lauko akmenų mūro siena teritorijos P dalyje.

Kitų komplekso sudėtinių dalių vertingosios savybės (žiūr. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktą).

2.4. SVARBIAUSIA TURIMA TYRIMŲ IR PROJEKGINĖ DOKUMENTACIJA

1. Miškinis A., Baliulis A. Rietavo istorinės ir urbanistinės raidos bruožai, 1991.
2. Miškinis A. Vakarų Lietuvos miestai ir miesteliai, II knyga, Rietavas, 2007.
3. Kviklys B. Mūsų Lietuva IV t.
4. Lietuvos architektūros istorija III tomas, 2000.
5. Aftanazy. Retow, 1914.
6. Gasparavičienė S., Valužytė J. Buv. Rietavo dvaro parko istorinių tyrimų ataskaita, 2004.
7. Valužytė J. Buv. Rietavo dvaras. Istoriniai tyrimai, 1994.
8. K. Labanauskas. Rietavo parkas XIX a. pr. , 1980.
9. Meškauskienė, R. Koirienė, I. Sakalauskaitė. Rietavo parko išplanavimo projektas, 1980.
Pastaba. Rengiant šį projektą atlikti kompleksiniai esamos būklės, želdinių ir kt. tyrimai.
10. Rietavo parko žemių melioracijos darbo projektas, Valstybinis vandens ūkio institutas, 1992.
11. Rietavo parko tvenkinių ir upelio valymas, firma "Išradėjas", 1992.

Pastaba. Kiti turimi šaltiniai yra nurodyti Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akte, 13 punkte.

2.5. TRUMPA ISTORINĖ ARCHITEKTŪRINĖ APŽVALGA

(pagal Jūratės Valužytės ir Sigitos Gasparavičienės Rietavo dvaro ir Rietavo dvaro parko istorinių tyrimų ataskaitas, 1994, 2004)

Rietavas - viena iš seniausių Žemaitijos gyvenviečių, kurią rašytiniai šaltiniai pirmą kartą mini 1253 m. Manoma, kad jau tada Rietavas buvo valsčiaus centras. XIII-XIV a. vykstant kovoms su kryžiuočiais senoji Rietavo gyvenvietė galėjo būti prie Skroblio piliakalnio ir turėti gynybinį pobūdį. Pasibaigus kovoms su kryžiuočių ordinu ir 1422 m. pasirašius Melno sutartį, administraciniuose centruose buvo steigiami valstybiniai dvarai. Gyvenvietė tuo metu persikėlė į dabartinę vietą. XVI a. dokumentiniai šaltiniai mini Rietavo dvarą, priklausiusį Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, valdomą kunigaikščio skirto vietininko. Tų laikų dvaras buvo ūkinis subjektas neturėjęs rezidencinių funkcijų, todėl nebuvo architektūriškai bei meniškai plėtojamas.

Pirmas turimas Rietavo dvaro aprašymas iš 1588 m. Tuo metu dvaras su miesteliu priklausė karalienei Onai, Stepono Batoro našlei. Dvaro sodyba išsidėsčiusi visai šalia miestelio, aptverta eglinė tvora su įvažiavimo vartais. Sodyboje stovėjo du nedideli namai su plėvėm vietoj stiklų, dar vienas namelis, 2 arklidės, daržinė, pirtis, 6 svirnai, tvartai. Nuo 1588 m. Rietavo seniūniją valdė Lietuvos kancleris Leonas Sapiega, 1613-1643 m. - Aleksandras Masalskis, nuo 1644-1655 m. – Jonušas Radvila, nuo 1661 m. Rietavo seniūnija vėl perėjo Sapiegosms.

Iš 1661 m. inventoriaus matyti, kad dvaro sodybos pastatai buvo vienaaukščiai, mediniai ir labai kuklūs. Pastatai dengti gontais, skiedromis, o arklidės, daržinė, klėtis ir kt. ūkiniai pastatai – šiaudais. Atrodo, kad pati sodyba nukelta toliau nuo miestelio. Nuo miestelio pusės į sodybą patenkama per medinius vartus, dengtus lentų stogu. Tarp miesto ir dvaro sodybos telkšojo nemažas tvenkinys prie kurio stovėjo nuomojamas malūnas. Be tvenkinio buvo dar keturi prūdai. Dvaro pastatai aptverti medinių aštriakuolių tvora. Prie dvaro sodybos augo vyšnių sodas.

1718 m. metų Rietavo dvaro aprašyme matosi karo su švedais pasekmės. Beveik visi dvaro sodybos pastatai apleisti ir labai apgriuvę, tik kai kurie ūkiniai pastatai pradėti remontuoti. Įvažiavus pro vartus iš miestelio pusės abiejose pusėse stovėjo keletas svirnų, už jų nedidelis administracijos pastatas. Į šiaurę nuo jo stovėjo didelis ponų namas su priebūčiu ir mansarda, dengtas lentelėmis ir skiedromis. Į vakarus nuo šio namo stovėjo nedidelis virtuvės pastatas. Einant link įvažiavimo vartų, dešinėje pusėje stovėjo 3 arklidės. Tarp virtuvės ir arklidžių buvo vartai į palivarką. Už vartų buvo apaugęs prūdas, už jo – bravoras, netoliese stovėjo galvijų tvartas ir kiaulidės. Sodas sunykęs, už jo link Jūros buvo statomas kluonas, javų džiovykla, daržinė. Prūdai prie kluono bei sodo gale užžėlę, dar du maži prūdai buvo prie svirno už bravoro. Tvenkinio, esančio nuo miesto pusės, vanduo nuleistas, statomas naujas malūnas.

1725 m. M. Sapiega išnuomojo Rietavo seniūniją Faustiniui Kosciuškai. Inventoriaus aprašyme perimant sodybą matyti, kad dauguma pastatų jau suremontuoti, sodybos apstatymo schema beveik nepakitusi. Tokia ji išliko iki XVIII a. II pusės.

1732 m. M. Sapiega Rietavo seniūniją perleido Jurgiui ir Elenai Tiškevičiams, 1736 m. ji atiteko Juozui Tiškevičiui, kuris ėmėsi tvarkyti gana apleistą sodybą.

1760 m. inventoriuje aprašyti nauji rezidenciniai vieno aukšto su mansarda ponų rūmai. Rūmai tašytų rąstų ant mūrinių pamatų, stogas dengtas gontais, po rūmais dvi skliautuotos rūšio patalpos. Kairėje rūmų pusėje augo neseniai pasdintas sodas, už rūmų palikta vieta sodui veisti. Dešinėje rūmų pusėje prie prūdo stovėjo nauja dviejų aukštų klėtis. Toliau už klėties pastatytos dvi arklidės su ratine, už arklidžių – nauja didelė šiaudais dengta šieno daržinė. Bravoras stovėjo tas pats, senas su pirtimi. Netoli bravoro šiaudais dengta kiaulidė, šalia – prūdas. Šonu į rūmus, o fasadu į kiemą stovėjo nauja gyvenama oficina dengta gontų stogu. Už oficinios buvo antrasis-palivarkinis kiemas. Kieme stovėjo medinė dviaukštė ledainė dengta gontais, šiaudais dengtas svirnelis, kepyklos pastatas dengtas skiedromis. Einant žemyn, toliau stovėjo trys kiaulidės su nedidele arklide, kitoje gatvės pusėje - gyvulių tvartas su šieno daržine.

Nuo 1763 m. Rietavo seniūniją perėmė Oginskių giminė. 1760, 1784, 1796, 1798 ir 1804 m. inventoriai rodo, kad sodyba buvo prižiūrima ir tvarkoma bei tobulinama palaipsniui iki 1833 m. ją perėmė Irenejus Oginskis. Irenejus Oginskis ėmėsi didelių Rietavo miestelio ir dvaro sodybos rekonstrukcijos darbų. Pažangus reformatorius Irenejus Oginskis dvare įsteigė agronomijos mokyklą, savo valstiečiams panaikino lažą, ragino žmones auginti apynius, žuvis, kasti tvenkinius, įsteigė pirmąsias taupomašias kasas. Perstatytame Rietavo miestelyje įkūrė prieglaudą, ligoninę, vaistinę, mokyklą, kareivines.

Projektus galėjo parengti 1840 m. I. Oginskio kvietimu atvykęs Prūsijos architektas Jokūbas Voleris. Sodybos rekonstrukcija vyko keletą metų, palaipsniui buvo perstatomi pastatas po pastato. Po sodybos rekonstrukcijos iškilo dviaukščiai mūriniai rūmai su keturių aukštų bokštu, kairėje rūmų pusėje – dviaukštė administracijos oficina su bokštu, dešinėje rūmų pusėje puikios oranžerijos, vakarinėje sodybos pusėje – mūrinis bravoras ir arklidės, prie tvenkinio – pastatytas mūrinis malūnas. Visa sodybos teritorija aptverta aukšta geležine ant mūrinio pamato tvora, į ją patenkama per dvejus mūrinius bronziniais liūtais apuoštus vartus. Už dvaro rūmų tęsėsi apie 80 ha ploto puikus parkas.

Rietavo parkas įkurtas 1845-1851 m. Irenijaus Oginskio. Parkas užėmė apie 80 ha plotą (trečias pagal dydį parkas Lietuvoje). Parkas buvo kuriamas pagal vokiečių landšafto architektų projektą, dalyvaujant vokiečių ir vietiniams sodininkams. Parko sodinimo ir kūrimo darbai vyko iki B. Oginskio mirties 1909 m.

Tai buvo laisvo planavimo taip vadinamas „angliškas“ arba peizažinis parkas. Parkas kurtas aplygintame reljefe, įkomponuojant senojo sodo relikthus, sukuriant išraiškingą vandenų sistemą, plačias vaizdingas panoramas, puikius apžvalgos taškus. Parko kūrimui sunaudota apie 3 mln. caro rublių. Iš Vakarų Europos ir Lietuvos atvežti didžiuliai kiekiai medžių ir krūmų. Oranžerijoje auginta daug rūšių egzotinių augalų ir gėlių. Parteras suplanuotas labai išraiškingai, papuošimui naudotos vertingos krūmų grupės, skulptūros.

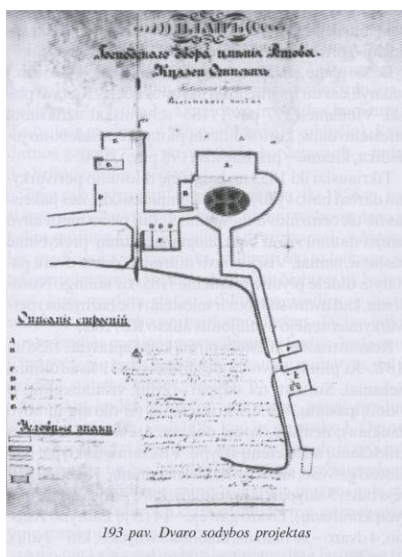
Po Irenijaus Oginskio mirties dvarą valdė jo žmona Olga, sūnus Bogdanas Oginskis. Jų pastangomis buvo baigta bažnyčia, 1873 m. atidaryta veterinarijos klinika, 1872 m. įsteigta pirmoji Lietuvoje profesionali šešiametė muzikos mokykla, įkurtas simfoninis orkestras. Bogdanas Oginskis pirmasis Lietuvoje įvedė elektrą ir telefoną, kuris sujungė Rietavo ir Plungės dvarus. Jo valdymo metu buvo pastatyti sargų namai prie dvaro sodybos vartų (išlikęs prie Raudonųjų parko vartų), muzikos mokyklos ir muzikantų bendrabučio pastatai.

XIX a. pab. Rietavo parkas buvo vienas turtingiausių ir gražiausių Lietuvos dvarų parkų. Parkas nukentėjo per I pasaulinį karą, 1928-1937 m. parkas nyko ir skurdo. 1928 m. buvo nugriauti rūmai, sodyba perėjo keliems savininkams, parkas prastai prižiūrimas ir atsodinamas netinkamais medžių sodinukais suskurdo.

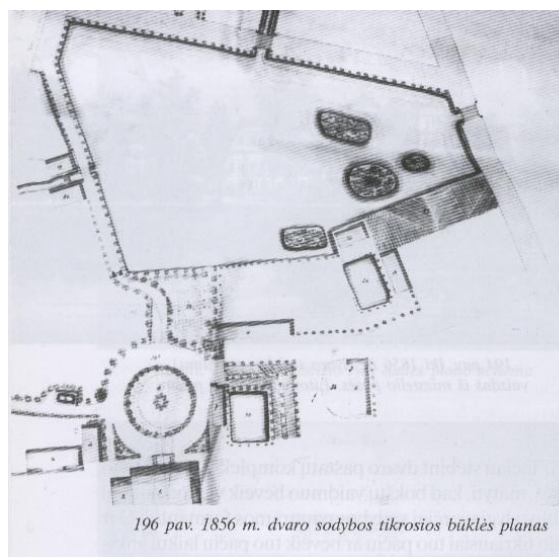
204 pav. Dvaro rūmų su oranžerija vaizdas.
Litografija pagal Napoleono Ordos 1875 m. piešinį

Dvaro rūmų vaizdas XIX a. vid.

193 pav. Dvaro sodybos projektas

Dvaro sodybos projektas, XIX a. vid.

196 pav. 1856 m. dvaro sodybos tikrosios būklės planas

Dvaro sodybos tikrosios būklės planas, 1856 m.

1980 m. Paminklų konservavimo institute buvo parengtas parko tvarkymo projektas (PV A. Meškauskienė, archit. R. Koirienė, I. Sakalauskaitė). Projekte pasiūlyta atstatyti senąją vandens sistemą, palikti ir išryškinti takų, atvirų ir uždarų erdvių sistemą, pagal ją parkas tvarkomas iki šiol.

ISTORINIŲ TYRIMŲ ATASKAITŲ IŠVADOS (Jūratė Valužytė, Sigita Gasparavičienė)

1. „Rietavo dvaras galėjo būti įsteigtas dar XV a., kai senuosiuose administraciniuose centruose buvo steigiami valstybiniai dvarai. Tikslinga būtų dvarvietę iširti archeologiškai, nes dar nėra aiški senojo dvaro (iki Oginskių) vieta.
2. XVI a. (1588 m. inventorius) atsiranda pirmi konkretūs duomenys apie Rietavo dvarą, priklausantį Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui.
3. XVII a. pab. – XVIII a. p. susiformuoja dvaro planinė struktūra, nulėmusi tolesnį jo vystymąsi.

Planavimo organizatoriaus funkcijų vykdytojas:

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinis padalinys

Gėlių g. 1, LT-87111 Telšiai, tel.(8 444) 51467, el.p. telsiai@heritage.lt

Projektuotojas: UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, Universiteto g. 4, Vilnius, tel. (8 5) 2618411, el. p. giedrem@pri.lt

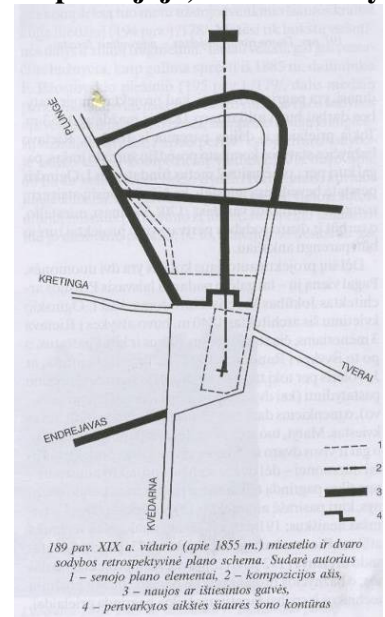
- 1814 m. Rietavo dvaras pereina privačion Oginskių nuosavybėn. XIX a. I p. – XX a. pr. dvarui tapus Oginskių rezidencija – tai dvaro visapusiško suklestėjimo laikotarpis.
- XIX a. vid. dvaro sodybos pastatai rekonstruojami į mūrinių pastatų ansamblį. Nemažai jų išliko iki šių dienų. Puošnūs rūmai ir visame Pabaltijyje garsėjusios oranžerijos buvo nugriautos dėl Nepriklausomos Lietuvos valdžios abejingumo.
- Rietavo dvaro parkas įkurtas 1845-1851 m. Irenijaus Oginskio. Parkas buvo trečias pagal dydį Lietuvoje (80 ha) ir vienas gražiausių ne tik Žemaitijos, bet ir Lietuvos parkų. Tai buvo laisvo planavimo, taip vadinamas, angliškas arba peizažinis parkas. Parko kūrimo darbai vyko iki pat B. Oginskio mirties 1909 m.
- Oginskių dvare buvo vystomas itin pažangus ūkis. Čia anksčiau nei kitur panaikinamas lažas, vystoma veislinė gyvulininkystė ir augalininkystė, įvedamas pirmas Lietuvoje telefonas, pastatoma pirmą kartą Lietuvoje elektrinė ir kt.
- Oginskių dvaras buvo ryškus kultūros židinys. Čia veikė žemės ūkio mokykla, muzikos mokykla, leidžiami L. Ivinskio kalendoriai, suorganizuotas simfoninis orkestras.
- Aukščiau išvardinti punktai įpareigoja atsakingai elgtis su buvusia dvaro sodyba, saugoti išlikusius pastatus bei parką, nestatyti sodybos teritorijoje šiuolaikinių pastatų, kurie labai gadina bendrą sodybos vaizdą.
- Esant galimybei, reiktų siekti pagrindinio sodybos pastato – rūmų atstatymo.“

2.6. ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

2.6.1. Rietavo dvaro sodyba Rietavo miesto planinėje erdvinėje kompozicijoje, vizualiniai ryšiai

1912-1914 m. žemėlapis fragmentas

XIX a. vid. plano schema, A. Miškinis

Rietavo miesto urbanistiniai bei architektūriniai savitumai buvo raiškiausi po Irenejaus Oginskio valdymo laikotarpio pertvarkymų, kurių metu jis rekonstravo miestelį ir perstatydino dvaro sodybą, sukurdamas klasicistinės architektūros principais suformuotą urbanistinį kompleksą. Į aikštę suėjusios gatvės sudarė netaisyklingos formos vėduoklę. Pietiniame aikštės gale stovėjusi bažnyčia, šiauriniame jos gale link dvaro ėjusi gatvelė (vizualinė ašis tarp bažnyčios ir dvaro rūmų) formavo vieningą su dvaro sodyba Rietavo centro kompoziciją.

Šiuo metu dvaro rūmai nugriauti, o vizualinis ryšys tarp bažnyčios ir dvaro sodybos užstotas dviejų pokarinių pastatų. Svarbesni vizualiniai ryšiai su dvaro sodyba išlikę tik iš artimų taškų

Rietavo dvaro sodybos (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449, kitas kodas G364K), Rietavas, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, susidedantis iš teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano bei paveldotvarkos projekto.

Esamos būklės analizė. Konceptija. Aiškinamasis raštas. 2013 metai

Oginskio ir Plungės gatvėse. Iš kitų pusių matomi tik parko želdiniai. Oginskio gatvėje į rytus prie dvaro sodybos parko pastatytas individualių namų kvartaliukas, ūkiniais kiemais atsuktas į parką. Pietryčių kampe prie parko numatyti golfo laukai, rytuose – mažaukštės statybos individualių namų kvartalas. Šiaurinėje pusėje už Aušros gatvės užstatymo struktūra kol kas padrika.

229 pav. Dvaro gatvė. Vaizdas į bažnyčią. 1932–1934 m. nuotrauka iš autoriaus rinkinio

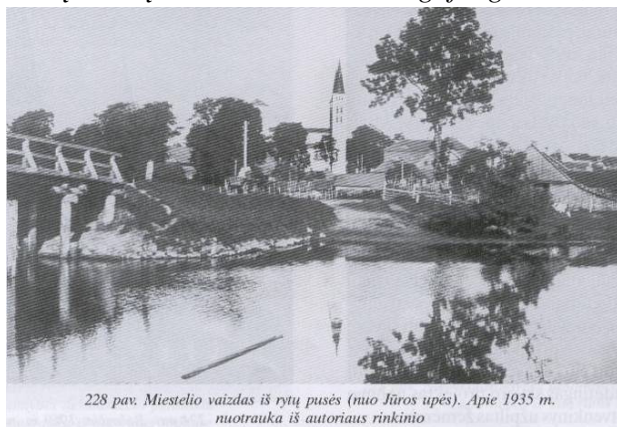

31 pav. Dvaro gatvės – aikštės sankirtos fragmentas. Apie 1935 nuotrauka iš autoriaus rinkinio

Vaizdas į bažnyčią iš dvaro ir, atvirkščiai, vaizdas į dvaro vartus iš turgaus aikštės, 1932-1935 m.

Vaizdas į dvarą iš likusio Centrinės g. fragmento, 2013 m. Vaizdas į bažnyčią nuo dvaro, 2013 m.

228 pav. Miestelio vaizdas iš rytų pusės (nuo Jūros upės). Apie 1935 m. nuotrauka iš autoriaus rinkinio

227 pav. Bažnyčia miestelio vaizde iš rytų pusės (nuo Jūros upės). Apie 1935 m. nuotrauka iš autoriaus rinkinio

Vaizdai iš parko į bažnyčią, 1935 m.

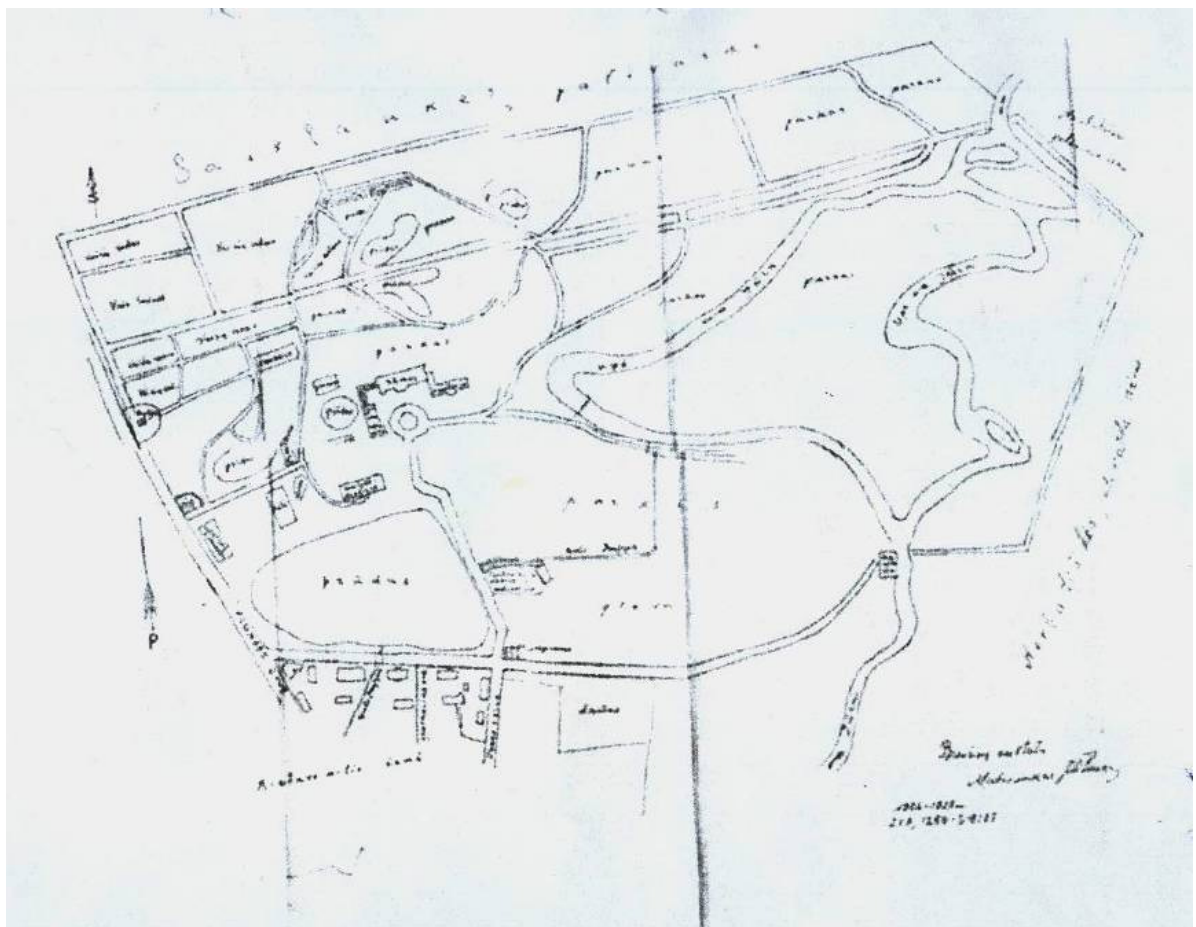
Planavimo organizatoriaus funkcijų vykdytojas:

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinis padalinys

Gėlių g. 1, LT-87111 Telšiai, tel.(8 444) 51467, el.p. telsiai@heritage.lt

Projektuotojas: *UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, Universiteto g. 4, Vilnius, tel. (8 5) 2618411, el. p. giedrem@pri.lt*

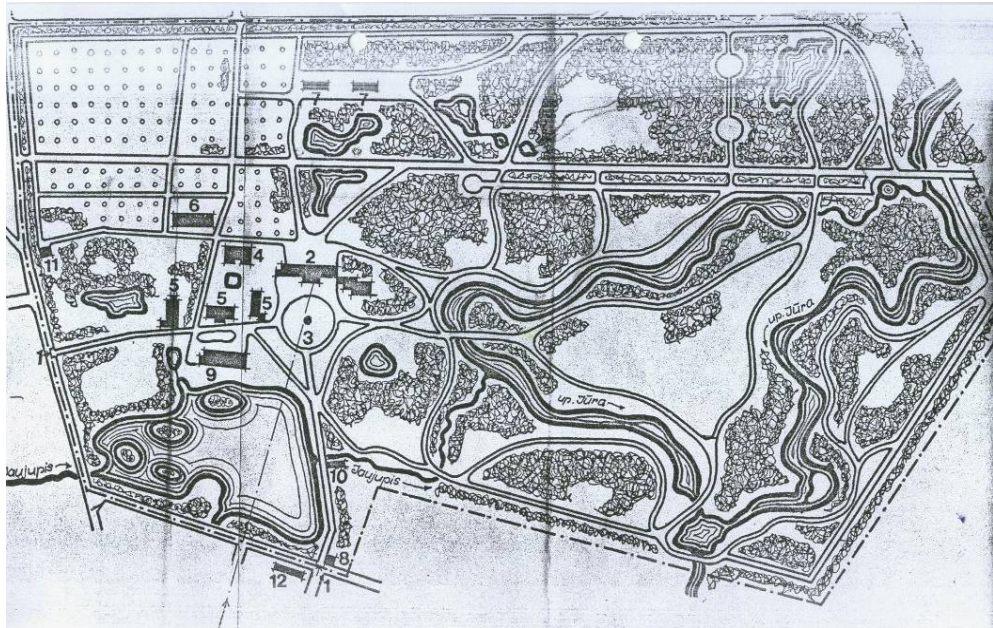
Rietavo dvaro sodyba – pereinamojo laikotarpio iš klasicizmo į istorizmą architektūros ansamblis, išskirtinas savo kompozicija, monumentalumu, vienu didžiausių Lietuvoje parku, išlikusių statinių gausa. Rietavo dvaro sodybos kompozicija paremta kelių susikertančių ašių principu, kurios suformuotos vienu metu su miesteliu, kuriant ansamblio centrinę dalį (1840 m., spėjamas autorius archit. Jokūbas Voleris). Pagal klasicistinės architektūros principus nauja gatvė (Centrinė) išvesta iš Rietavo aikštės rūmų link tapo kompozicine ašimi, jungusia miestelio centrą ir rūmus. Ši ašis beveik statmena pagrindinei parko kompozicinei ašiai – išilginei parko alėjai su jodinėjimo taku. Pagrindiniai sodybos keliai iš pietų ir vakarų susikerta prie buvusio sodybos kompozicinio centro – rūmų. Nugriovus rūmus labai nukentėjo dvaro sodybos kompozicija. Už rūmų į šiaurės vakarus ir vakarus išlikę buvusio reguliaraus planavimo bruožai būdingi ūkinei teritorijai ir sodui. Rytinėje sodybos dalyje išsidėstęs peizažinio planavimo, išvystytos kompozicijos parkas. Dvaro sodybos teritoriją itin dalko stambaus tūrio nauji pastatai rytinėje teritorijos dalyje.

Dvaro situacija, 1928 m.

Rietavo dvaro sodybos (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449, kitas kodas G364K), Rietavas, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, susidedantis iš teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano bei paveldotvarkos projekto.

Esamos būklės analizė. Konceptija. Aiškinamasis raštas. 2013 metai

Pirminė Rietavo parko plano schema (atkurta pagal surinktus istorinius duomenis, PRI, 1980).

2.6.3. Rietavo dvaro sodybos kompleksas (unikalus kodas 449) - pastatai, statiniai, parkas

NR.	PASTATO AR STATINIO VAIZDAS, PAVADINIMAS, ADRESAS	KITI DUOMENYS, PASTABOS
	Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai	
1.	 <p>Buv. oficina, Parko g. 8</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27393 Valstybės saugomas XIX a. vid. Istorizmo stiliaus I. Oginskio pastatyta oficina buvo dviejų aukštų, ilgo stačiakampio plano pastatas su vertikaliu akcentu – kvadratinio plano bokštu p.r. kampe Pastatas stovėjo stačiu kampu į rūmus ir buvo sujungtas su jais galerija.</p>
2.	 <p>Arklidė, Parko g. 5</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27394 Valstybės saugomas XIX a. II p. Romantizmo stiliaus Pastatas šiuo metu restauruojamas ir pritaikomas naudojimui.</p>

Planavimo organizatoriaus funkcijų vykdytojas:

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinis padalinys

Gėlių g. 1, LT-87111 Telšiai, tel.(8 444) 51467, el.p. telsiai@heritage.lt

Projektuotojas: UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, Universiteto g. 4, Vilnius, tel. (8 5) 2618411, el. p. giedrem@pri.lt

3.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 11088 Valstybės saugomas XIX a. 8 dešimtmetis Istorizmo laikotarpio „Plytų stilius“ Pastatas mažai pakitęs.</p>
4.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27395 Valstybės saugomas XIX a. 9 dešimtmetis Pakitimai fragmentiški</p>
5.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 2342 Valstybės saugomas XIX a. vid., bokštas – XIX a. II p. Bokštas –istorizmo laikotarpio „plytų stilius“, turintis neorenesanso bruožų.</p>
6.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 16639 Valstybės saugomas XIX a. II p. Istorizmo laikotarpis, eklektika Spėjamas autorius – architektas Gonsovskis, tuo metu statęs Rietavo bažnyčią. Altorių autorius – Briuselio skulptorius Leonas Bukno (Leon Boucneau).</p>

7.	 <p>Sargo namas , Oginskių g. 1</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27396 Valstybės saugomas XIX a. pab. Istorizmo laikotarpis, „plytų stilius“</p>
8.	 <p>Namas, Oginskių g. 10</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27397 Valstybės saugomas XIX a. II p. Istorizmas</p>
9.	 <p>Namas , vad. Kryžaunia, Oginskių g. 8</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27398 Valstybės saugomas XIX a. II p. Istorizmas, neogotika</p>
10.	 <p>Tvoros fragmentai, Plungės ir Oginskių g.</p>	<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27399 Valstybės saugomas XIX a. vid. Istorizmo laikotarpis</p>

Rietavo dvaro sodybos (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 449, kitas kodas G364K), Rietavas, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, susidedantis iš teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano bei paveldotvarkos projekto.

Esamos būklės analizė. Konceptija. Aiškinamasis raštas. 2013 metai

11.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27400 Valstybės saugomas XIX a. vid. Neoklasicizmas</p>
12.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27401 Valstybės saugomas XIX a. vid. Istorizmo laikotarpis, „plytų stilius“.</p>
13.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27402 Valstybės saugomas 1848-1855. Mišraus tipo parkas</p>
14.		<p>Kompleksą (449) sudarantis objektas Unikalus objekto kodas Nekilnojamojo kultūros paveldo registre – 27403 Valstybės saugomas XIX a. pr., gali būti, kad senų baudžiauninkų kapinių vietoje.</p>

Planavimo organizatoriaus funkcijų vykdytojas:

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinis padalinys

Gėlių g. 1, LT-87111 Telšiai, tel.(8 444) 51467, el.p. telsiai@heritage.lt

Projektuotojas: UAB Projektavimo ir restauravimo institutas, Universiteto g. 4, Vilnius, tel. (8 5) 2618411, el. p. giedrem@pri.lt

	Šiuolaikiniai pastatai	
15.	 <p><i>Žemaitijos kolegijos pastatai, L. Ivinskio g. 5</i></p>	Pokario metais pastatytas pastatų kompleksas išsidėstęs abiejose pagrindinės Rietavo parko alėjos tęsinio pusėse, buvusio Rietavo dvaro sodybos sodo vietoje.
16.		Pokario metais pastatyta gyvenamųjų namų grupė, įėjus pro Baltuosius dvaro sodybos vartus, išsidėsčiusi abiejose Parko g. pusėse. Namai vizualiai užteršia išlikusių autentiškų dvaro sodybos pastatų aplinką.

Gyvenami namai, Parko g.

17.

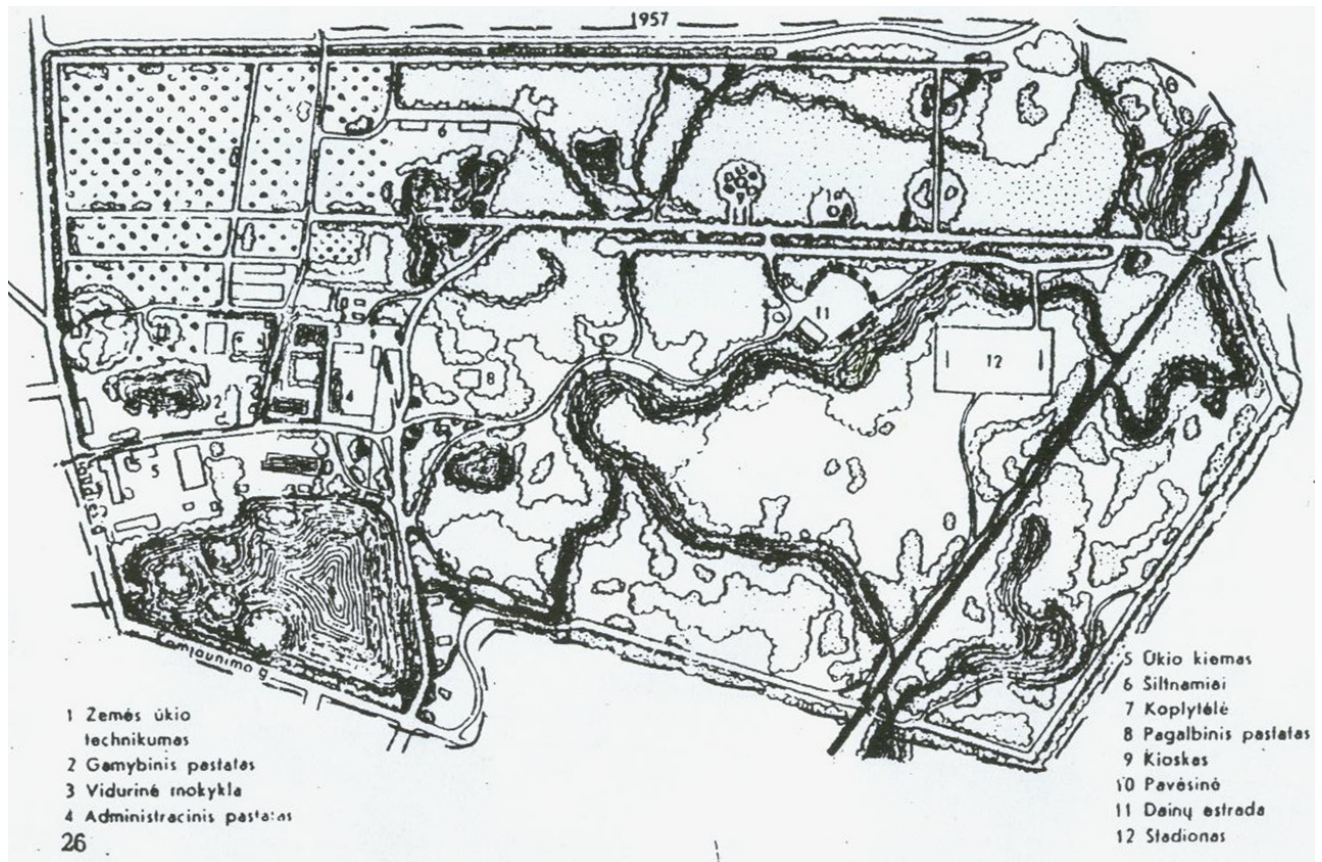

Vaikų darželio pastatas šiaurinėje parko pusėje

Pokario metais pastatytas pastatas buvusio Rietavo dvaro sodybos sodo vietoje.

2.6.4. Parkas

Rietavo parkas įkurtas 1848-1855 m. ir užima didesnę dalį Rietavo dvaro sodybos teritorijos į rytus nuo rūmų.

Rietavo dvaro parko esamos būklės schema, 1957 m.

Kultūros vertybių registre pateiktas parko aprašymas: „Mišraus tipo XIX a. vid. parkas, įkurtas natūraliame miške. Pagrindinis masyvas – sodybos teritorijos rytinėje dalyje. Želdynai šiaurinėje parko dalyje užima didelius plotus, sudaro raiškius tūrinius komponentus, formuoja erdves. Lygiagrečiai šiauriniam pakraščiui išilgai per visą teritoriją praeina kelias, kertantis teritoriją iš vakarų (nuo Plungės g.) į rytus (buv. Norbutišio palivarką). Parko ribose kelias virsta plačia alėja, apsodinta liepomis, beržais, eglėmis. Į pietus nuo alėjos (parko viduryje) lygiagrečiai prasideda kita – buvusi apželdinta liepomis jodinėjimo alėja. Centrinėje, pietinėje, rytinėje dalyse – didelės erdvės, daug stambių pavienių ir grupėmis augančių medžių. Buvusios dirbtinės vagos pakraščiai buvę apsodinti krūmų juostomis. Parkas išraižytas vingiuotais, plastiškais takeliais. Šiaurės vakariniame teritorijos kampe buvęs sodas. Dabar sodo teritorijoje pastatyti nauji žemės ūkio mokyklos statiniai. Pietvakarinėje teritorijos dalyje išsidėstę sodybos pastatai, pagrindinis - didysis tvenkinys ir alėja, jungusi rūmus su bažnyčia.

Želdinių dendrologinė sudėtis: parke vyrauja vietinės kilmės medžiai (apie 23 rūšys). Medžių rūšinė sudėtis: klevai, eglės, guobos, uosiai, ąžuolai, mažalapės liepos, beržai, skroblai. Auga apie 30 rūšių introdukuotų medžių: europiniai maumedžiai, kanadinės cūgos, paprastieji kaštonai, didžialapės liepos. Vėliau - po 1950 m. atsirado balzaminių tuopų eilė, dygiosios eglės, svyruokliniai gluosniai, buvo pasodintos gyvatvorės...“. Parko želdiniai buvo papildomi ir pastaraisiais metais.

Rietavo parko vandenų sistema – vienas kertinių parko kompozicijos komponentų. Persipynę su takų sistema vandenys formavo parko struktūrinį karkasą. Vandenų sistemą sudarė Jūros ir Jaujupio

upės, tvenkiniai ir kūdros, vingiuojančios dirbtinės upelio atšakos. Rietavo parko vandenų sistema istorijos bėgyje veikiama tiek žmonių veiklos, tiek natūralių gamtos procesų kito. Šiuo metu dauguma vandens telkinių apžėlę, užpelkėję, dėl blogo pratekėjimo teritorija aplink juos virsta pelke. Prieš tvarkant takus, želdynus, būtina kuo skubiau kompleksiskai tvarkyti visą vandenų sistemą.

Centrinė parko alėja su buvusiu jojimo taku dešinėje, 2013 m.

Parko vidaus erdvės su vandens telkiniais

2.6.5. Parko želdiniai (K. Labanausko 1978-1980 m. tyrimų duomenys)

Rietavo parko želdinių tyrimui buvo naudota keleriopa želdinių taksavimo metodika, suskirsčius jį į 134 sklypus:

- Būdingi vertingos sudėties medynų sklypai ir priešakinės parko dalys arti pastatų bei svarbiausių maršrutų ištirtos ištisiniu medžių perskaičiavimu.
- Fragmentiškai išlikusieji mišrios sudėties ir pereinamieji sklypai tirti dalinio perskaičiavimo metodu (vertingų perspektyvinių medžių), o foninę sudėtį vertinant vizualiai.
- Sulaukėjusieji, netekę parko struktūros, dažniausia lygiagrečiai ir užmirkusieji plotai taksuoti sklypiniu aprašomuoju metodu.

Dauguma brandžių parko medžių amžiumi atitinka parko kūrimo laikotarpį XIX a. vid., valdant kunigaikščiui Ireniejui Oginskiui bei kiek vėlesnius parko pertvarkymus ir papildymus iki Oginskių valdymo Rietave pabaigos XX a. pradžioje, t.y. 70-150 metų ribose, neskaitant gausių vėlesnių savaiminukų bei šabloniškų alėjų papildymų (daugiausia uosiukais ir menkai pritikusiais spygliuočiais egzotais įvairiose parko vietose).

Parko kūrimo laikotarpį liudija ir dauguma sodintųjų svetimžemių parko medžių (gausūs kaštonai ir didžialapės liepos, pavieniai sidabriniai klevai, europiniai maumedžiai, introdukuotos gudobelės, baigiančios nykti Veimutinės pušys).

Tą patį laikotarpį liudija amžiaus ribą pasiekusieji pūvantys gluosniai, rytuose sudariusieji parko kontūrą, diduma brandžių vietinių rūšių medžių ir palei didžiąją alėją, abipus gretimo tvenkinio ant dirbtinių pakilumų sodintieji ąžuolas ir liepa, matyt, simboliškai medžiai.

Keletas akivaizdžiai senesnių parko patriarchų liudija parko gautą senesnę „palikimą“. Tie pavieniai didingi senoliai nerodo jokios želdinių struktūros, jie, matyt, atsitiktinai į parką įkomponuoti senųjų sodybviečių ar galulaukių medžiai. Jiems būtina išskirtinė globa ir priežiūra.

1978-1980 metais buvo sudarytas parke rastų rūšių ir formų dendrofloros sąrašas:

I. SAVAIMINIAI MIŠKŲ MEDŽIAI

1	Paprastasis klevas	<i>Acer platanoides L</i>
2	Mažalapė liepa	<i>Tilia cordata Mill</i>
3	Paprastasis skroblas	<i>Carpinus betulus L</i>
4	Paprastasis skirpstas	<i>Ulmus foliaces Gilib</i>
5	Paprastasis ąžuolas	<i>Quercus robur L</i>
6	Drebulė	<i>Populus Tremula L</i>
7	Juodalksnis	<i>Alnus glutinosa Gaertn</i>
8	Baltalksnis	<i>Alnus incana Moench</i>
9	Paprastasis uosis	<i>Fraxinus excelsior L</i>
10	Karpotasis beržas	<i>Betula verrucosa Ehrh</i>
11	Plaukuotasis beržas	<i>Betula pubescens Ehrh</i>
12	Paprastoji eglė	<i>Picea abies Karat</i>
13	Paprastoji pušis	<i>Pinus sylvestris</i>

II. SAVAIMINIAI NE MIŠKŲ MEDŽIAI

14	Kalninė guoba	<i>Ulmus glabra Huds</i>
15	Paprastoji vinkšna	<i>Ulmus laevis Pall</i>
16	Baltasis gluosnis	<i>Salix alba L</i>
17	Trapusis gluosnis	<i>Salix fragilia L</i>
18	Virbinis gluosnis	<i>Salix pentandra L</i>
19	Blindė	<i>Salix caprea L</i>
20	Paprastoji ieva	<i>Padus avium Mill</i>
21	Paprastoji kriaušė	<i>Pyrus communis L</i>
22	Miškinė obelis	<i>Malus sylvestris Mill</i>
23	Paprastasis šermukšnis	<i>Sorbus aucuparia L</i>
24	Plaukuotasis alksnis	<i>Alnus x pubescens Tausch.</i>

III. SAVAIMINIAI MEDŽIAKRŪMIAI

25	Vienapiestė gudobelė	<i>Crataegus monogyna Jacq</i>
26	Dygioji šunobelė	<i>Rhamnus cathartica L</i>
27	Europinis ožekšnis	<i>Euonymus europaeus L</i>

IV. SVETIMŽEMIAI MEDŽIAI

18-30 m aukščio		
28	Didžialapė liepa	<i>Tillia platyphyllos Scop</i>
29	Paprastoji liepa	<i>Tillia x europaea L</i>
30	Paprastasis kaštonas	<i>Aesculus hippocastanum L</i>
31	Platanalapis klevas	<i>Acer pseudoplatanus L</i>

32	Sidabrinis klevas	<i>Acer saccharinum L</i>
33	Baltoji tuopa	<i>Populus alba L</i>
34	Berlyninė tuopa	<i>Populus berolinensis Dipp</i>
35	Plaukuotvaisė tuopa	<i>Populus trichocarpa Torr</i>
36	Lauralapė tuopa	<i>Populus laurifolia Led</i>
37	Balzaminė tuopa	<i>Populus balsamifera L</i>
38	Kanadinė tuopa	<i>Populus canadensis Moench</i>
39	Didžialapė tuopa	<i>Populus candicans Ait</i>
40	Pilkasis riešutmedis	<i>Juglans cinerea L</i>
41	Dygioji eglė	<i>Picea pungens Engelm</i>
42	Didžioji pocūgė	<i>Pseudotsuga menziesii</i>
43	Pilkasis kėnis	<i>Abies concolor Linal</i>
44	Veimutinė pušis	<i>Pinus strobus L</i>
45	Europinis maumedis	<i>Larix decidua Mill</i>
46	Sukačiovo maumedis	<i>Larix sukaczewii</i>
12-18 m aukščio		
47	Uosialapis klevas	<i>Acer negundo L</i>
48	Vėlyvoji ieva	<i>Padus serotina Agardh</i>
49	Trešnė	<i>Cerasus avium Moench</i>
50	Baltažedis vikmedis	<i>Robinia pseudoacacia L</i>
51	Sibirinė pušis	<i>Pinus sybiries Mayr</i>
52	Bankso pušis	<i>Pinus banksiana Lamb</i>
8-12 m aukščio		
53	Duglaso gudobelė	<i>Crataegus douglasii</i>
54	Mandžiūrinis riešutmedis	<i>Juglans mandshurica max</i>
5-8 m aukščio		
55	Totorinis klevas	<i>Acer tataricum L</i>

V. SVETIMŽEMIAI MEDŽIAKRŪMIAI

56	Paprastosios alyvos	<i>Syringa vulgaris L</i>
57	Vengrinės alyvos	<i>Syringa josikaea Jacq</i>
58	Juodauogis šėivamedis	<i>Sambucus nigra L</i>
59	Raudonauogis šėivamedis	<i>Sambucus racemosa L</i>

VI. NEPAAPRASTŲ SPALVŲ ARBA FORMŲ MEDŽIAI

60	Sidabrinis baltasis gluosnis	<i>Salix alba L. „Serices“</i>
61	Švelderio parastasis klevas	<i>Acer platanoides L. „Schwedleri“</i>
62	Sidabrinė dygioji eglė	<i>Picea pungens Engelm „Argentea“</i>
63	Svyruoklinis paprastasis uosis	<i>Fraxinus excelsior L. „Pendula“</i>
64	Svyruoklinis baltasis gluosnis	<i>Salix alba L. „Tristis“</i>

Per trisdešimt metų (nuo 1980 m.), aišku, yra įvykę ženklūs parko želdinių pakitimai, tiek nunykstant seniausiems medžiams, tiek ne visada pagrįstai atsodinant ar formuojant naujus želdinius, todėl prieš rengiant parko restauravimo - tvarkymo projektus būtina atlikti detalius želdinių tyrimus.

2.6.6. Esama žemėnauda

Pradėjus planavimo procesą kultūros vertybės – Rietavo dvaro sodybos teritorijoje buvo keli suformuoti kadastriniai sklypai:

- Parke ir didžiojoje teritorijos dalyje suformuotas sklypas - kadastrinis Nr. 6857/0004:109 bei sklypas - kadastrinis Nr. 6857/0004:79, kurių savininkas – Lietuvos Respublika Rietavo savivaldybė, žemės paskirtis – konservacinė, naudojimo būdas – Kultūros paveldo objektų žemės sklypai;
- Vakariniėje teritorijos dalyje suformuoti sklypai 6857/0004:72, 6857/0004:63, 6857/0004:69, 6857/0004:66, kurių savininkas – Lietuvos Respublika (panaudos sutartis su Žemaitijos kolegija, AB "Žemaitijos pieno investicija"), žemės paskirtis – kita.

2.7. IŠVADOS

1. XVI a. (1588 m. inventorius) atsiranda pirmi konkretūs duomenys apie Rietavo dvarą, priklausantį Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui, XVII a. pab.-XVIII a. p. susiformuoja dvaro planinė struktūra, nulėmusi tolesnį jo vystymąsi.
2. 1814 m. Rietavo dvaras pereina privačion Oginskių nuosavybėn ir tampa jų rezidencija. XIX a. pirma pusė–XX a. pr. - dvaro visapusiško suklestėjimo laikotarpis.
3. 1833 m. dvarą perėmęs Irenijus Oginskis rekonstravo Rietavo miestelį, dvaro pastatus, įrengė parką. Jis pastatė puošnius rūmus su visame Pabaltijyje garsėjusiomis oranžerijomis. 1845-1851 m. įkurtas peizažinis parkas buvo vienas didžiausių (80 ha) ir gražiausių Lietuvoje.
4. Irenijus Oginskis pertvarkė dvarą ir miestelį į klasicistinės architektūros principais suformuotą urbanistinį kompleksą. Bažnyčia su aikšte ir dvaro rūmai buvo sujungti viena ašimi išvedus naują gatvę. Spėjamas projekto autorius archit. Jokūbas Voleris.
5. Irenijaus Oginskio valdymo laikotarpiu dvaras buvo tapęs žymiu kultūros židiniu, pažangių naujovių skleidėju ir propaguotoju.
6. Rietavo dvaro sodyba – pereinamojo laikotarpio iš klasicizmo į istorizmą architektūros ansamblis, išskirtinas savo kompozicija, monumentalumu, vienu didžiausių Lietuvoje parku, išlikusių statinių gausa. Rietavo dvaro sodybos kompozicija paremta kelių susikertančių ašių principu, kurios suformuotos vienu metu su miesteliu, kuriant ansamblio centrinę dalį (1840 m.). Sodybos centre išplanavimas reguliarus, toliau – peizažinis parkas.
7. 1927 m. nugriovus rūmus, dvaro ansamblis iki mūsų dienų išliko ženkliai nukentėjęs, bet išlaikęs daug pastatų, esminius parko kompozicijos bruožus. Užstatyta ir vizualinė ašis tarp miesto centro ir dvaro.
8. Rietavo dvaro sodyba - ypatingai svarbus paveldo objektas tiek istoriniu kultūriniu aspektu, tiek ir architektūriniu-landšaftiniu-urbanistiniu, todėl:
 - būtina kompleksiškai sutvarkyti parko vandenų sistemą, kuri yra peizažinio parko erdvių formavimo karkasas,
 - reikalinga parengti parko kompozicijos retrospekciją, paremtą tyrimais (tiksliniais istoriniais tyrimais parko projekto paieškai, parko želdinių inventorizacija), kuri taptų parko restauracijos projekto pagrindu,

- tikslinga galvoti ne tik apie esamų ansamblio sudėtinių dalių išsaugojimą bei restauravimą, bet ir apie prarastų rūmų atkūrimą,
- tikslinga grąžinti Oginskių laikų vėjo jėgainę, demontuotą nuo Alaus daryklos-skalbyklos-vandentiekio bokšto (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 2342), į pirminę vietą arba numatyti jai vietą greta bokšto;
- pageidautina planuoti moraliai ir fiziškai susidėvėjusių gyvenamųjų namų rekonstrukciją, labiau pritaikant juos prie dvaro ansamblio tiek vizualiai, tiek funkciškai,
- svarbu naujomis statybomis neužkirsti kelio vizualinio ryšio tarp dvaro ir miesto centro atkūrimui tolimoje ateityje.

9. Spręstina konservacinės paskirties žemėje suformuotų kitos paskirties sklypų problema.

3. KONCEPCIJA

3.1. RIETAVO DVARO SODYBOS TERITORIJOS IR APSAUGOS ZONOS RIBOS

3.1.1. Įvadas

Kultūros paveldo teritorijos ir apsaugos zonų ribos nustatomos remiantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 2004, Nr. 153-5571) nuostatomis, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklėmis (LR kultūros ministro ir LR aplinkos ministro 2005-06-23 įsakymas Nr. IV-261/D1-322, toliau taisyklės), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 29 d. nutarimo Nr. 486 "Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos zonų nustatymo taisyklės" nuostatomis (Žin., 2006, Nr. 61-2197), kitais teisės aktais reguliuojančiais daiktinių teisių ir saugomų teritorijų apsaugą.

Vertybės teritorijos ir apsaugos zonų tikslinamos remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 2004, Nr. 153-5571) 11 str. nuostata, pagal kurią kultūros paveldo objekto teritorijos ribos nustatomos taip, kad sutaptų su sklypų, kurie yra daiktinės teisės objektai, ribomis.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 153-5571) apibrėžia šias definicijas taip:

- "**Kultūros paveldo objekto teritorija** - kultūros paveldo objekto užimamas ir jam naudoti reikalingas žemės sklypas ar kitas plotas, kuriam nustatomi paveldosaugos reikalavimai".
- "**Apsaugos zonos** - greta saugomo kultūros paveldo objekto ar vietovės esančios teritorijos, kurioms nustatomos žemės sklypų ir kitų nekilnojamųjų daiktų tvarkymo ir naudojimo specialiosios sąlygos, kad kultūros paveldo objekto ar vietovės vertingosios savybės būtų apsaugotos nuo galimo neigiamo veiklos tose gretimose teritorijose poveikio".

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 2004, Nr. 153-5571) 11 str. nuostata teigia, kad:

Saugomama objektui ar vietai nustatoma žmogaus veiklos poveikį švelninanti tarpinė apsaugos zona. Ši zona gali turėti vieną arba abu šiuos skirtingo apsaugos ir naudojimo režimo pozonius:

- 1) apsaugos nuo fizinio poveikio pozonį - už kultūros paveldo objekto teritorijos esantys žemės sklypai ar jų dalys su ten esančiais kitais nekilnojamaisiais daiktais, taip pat miško ir vandens plotai, kuriems taikomi šio įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimai, draudžiantys šiame pozonyje veiklą, galinčią fiziškai pakenkti kultūros paveldo objekto vertingosioms savybėms;
- 2) vizualinės apsaugos pozonį - už kultūros paveldo objekto teritorijos ar apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio esantys žemės sklypai ar jų dalys su ten esančiais kitais nekilnojamaisiais daiktais, kuriems taikomi šio įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimai, draudžiantys šiame pozonyje veiklą, galinčią trukdyti apžvelgti kultūros paveldo objektą.

Parengti 6 Rietavo dvaro sodybos teritorijos ir apsaugos zonos ribų variantai. Visuose variantuose Rietavo dvaro sodybos teritorijos ribos pateikiamos tos pačios, tad pateikti variantai skiriasi tik vizualinės apsaugos zonos dydžiu.

3.1.2. Rietavo dvaro sodybos teritorijos ribos

Rietavo dvaro sodybos teritorijos ribos iš esmės nekeičiamos tik remiantis Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 2004, Nr. 153-5571) 11 straipsniu tikslinamos taip, kad sutaptų su sklypų ar jų dalių, kurie yra daiktinės teisės objektai ribomis.

Esamas kultūros vertybės teritorijos plotas – **64,13 ha**

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos teritorijos plotas – 64,0249 ha

Pastaba: visais atvejais nustatomas kompozicinės ašies (vizualinio koridoriaus) tarp dvaro ir bažnyčios plotis, pagrįstas archeologinių tyrimų duomenimis, ~ 14 m.

3.1.3. I-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

Šiame variante paliekamos esamos apsaugos zonos ribos, tik remiantis Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 2004, Nr. 153-5571) 11 straipsniu tikslinamos taip, kad sutaptų su sklypų ar jų dalių, kurie yra daiktinės teisės objektai ribomis.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 13,8383 ha

3.1.4. II-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

Šiame variante prie I-ame variante nustatytos apsaugos zonos pridedama teritorija, apribota Oginskių, Žemaitės, Laisvės ir Plungės gatvių. Šios teritorijos prijungimo tikslas – reguliuoti plėtrą joje taip, kad naujomis statybomis dar labiau neužkirsti kelio vizualinio ryšio tarp dvaro ir miesto centro atkūrimui tolimoje ateityje.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 17,2343 ha

3.1.5. III-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

Šiame variante numatyta maksimalaus dydžio vizualinės apsaugos zona, kai kur viršijanti 200 m. Vakaruose už Plungės gatvės apsaugos zona apima vieną sklypų eilę prie gatvės, šiaurėje už Aušros alėjos riba eina pirmos eilės sklypų ribomis, Plungės ir Aušros g. kampe orientuojantis į didžiausią sklypą. Pietuose riba eina Plungės, Laisvės, Žemaitės ir Oginskių gatvėmis iki planuojamų golfo laukų sklypo, kaip ir I –ame bei II-ame variante apimant Jūros upės slėnio fragmentą, toliau rytuose golfo laukų sklypo riba iki Aušros g., apimamas naujai planuojamas individualių namų kvartalas, toliau sklypų ribomis apytikriai 200 m atstumu nuo parko ribos.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 94,4679 ha

3.1.6. IV-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

IV-as variantas parengtas po pirmųjų trijų variantų aptarimo su Kultūros paveldo departamento Telšių teritoriniu padaliniu. Vakaruose už Plungės gatvės apsaugos zona apima vieną sklypų eilę prie gatvės, šiaurėje už Aušros tako esama riba tikslinama taip, kad sutaptų su sklypų ar jų dalių, kurie yra daiktinės teisės objektai ribomis, toliau tęsiama pagal esamas sklypų ribas, rytuose analogiškai tęsiama apimant sklypų eilę, pietuose ties golfo laukais apsauginė zona neprojektuojama, pietuose, kaip ir II-ame variante, apsaugos zona apima Jūros upės slėnio fragmentą, sklypus prie Oginskių gatvės, teritoriją, apribotą Oginskių, Žemaitės, Laisvės ir Plungės gatvių.

Kadangi golfo laukų paskirtis iš esmės užtikrina kraštovaizdžio apsaugą, todėl šioje vietoje apsaugos zona neprojektuojama.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 28,3151 ha

3.1.7. V-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

V-as variantas parengtas po aptarimo su užsakovu - Rietavo savivaldybės administracijos atstovais. Šiame variante vizualinės apsaugos zona palikta tik pietų pusėje. Ji nustatoma vizualinių ryšių su istoriniu Rietavo miesto centru apsaugai bei individualių namų kvartalo sklypų ūkinės zonos, atsuktos į parką, tvarkymo ir užstatymo reguliavimui.

Kadangi šiaurės ir rytų pusėje parko kompozicija orientuota į vidų, pakraščiuose susiformavusi tanki želdinių siena, parkas uždaras aplinkai, todėl vizualinės apsaugos zona šiaurėje ir rytuose nebūtina.

Vakarų pusėje parkas apribotas Plungės gatve – viena pagrindinių Rietavo miesto gatvių. Parko teritorijoje šioje pusėje stovi pokariniai pastatai, o užstatymas kitoje Plungės gatvės pusėje beveik susiformavęs, todėl vizualinės apsaugos zonos ir šioje pusėje galima atsisakyti.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 9,2304 ha

3.1.7. VI-as vizualinės apsaugos zonos ribų variantas

VI-as variantas parengtas atsižvelgus į Specialiojo plano organizatoriaus funkcijų vykdytojo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinio padalinio 2013-11-27 raštą Nr. (13.2Te) 2Te-808 "Dėl pastabų Rietavo dvaro sodybos specialiojo plano koncepcijai".

Vakarų pusėje parkas apribotas Plungės gatve – viena pagrindinių Rietavo miesto gatvių. Parko teritorijoje šioje pusėje stovi pokariniai pastatai, o užstatymas kitoje Plungės gatvės pusėje beveik susiformavęs, todėl vizualinės apsaugos zonos šioje pusėje galima atsisakyti.

Pietuose apsaugos zona ribojama Plungės g., Laisvės a., Žemaitės g., apima sklypus prie Oginskių gatvės, Jūros upės slėnio fragmentą. Kadangi golfo laukų paskirtis iš esmės užtikrina kraštovaizdžio apsaugą, todėl šioje vietoje apsaugos zona susiaurinama. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Telšių teritorinio padalinio specialistų pageidavimu į vizualinės apsaugos zonos teritoriją įtrauktas Rietavo bažnyčios sklypas ir Laisvės aikštė, siekiant užtikrinti vizualinius ryšius tarp Rietavo dvaro sodybos ir miesto centrinės aikštės su bažnyčia.

Toliau rytuose ir šiaurėje už Aušros tako apsaugos zonos riba tęsiama apimant sklypų ar jų dalių eiles taip, kad sutaptų su sklypų ar jų dalių, kurie yra daiktinės teisės objektai ribomis.

Esamas vizualinės apsaugos zonos plotas – 10,37 ha

Projektuojamas Rietavo dvaro sodybos apsaugos zonos plotas – 27.6166 ha

3.2. PAVELDOTVARKOS PROJEKTO KONCEPCIJA

3.2.1. Bendrosios nuostatos ir paveldotvarkos gairės

Valstybės saugoma Rietavo dvaro sodyba – vienas reikšmingiausių dvarų kultūros paveldo objektų Lietuvoje, išsiskiriantis savo milžinišku tapybišku parku bei dvaro kūrėjo Irenijaus Oginskio asmenybės, jo darbų didingumu.

Pagrindinė paveldotvarkos projekto nuostata – Rietavo dvaro sodyba turi būti tvarkoma ir restauruojama kompleksiskai, maksimaliai išsaugant visų jos sudėtinių dalių autentiškumą, kiek įmanoma atkuriant ir eksponuojant pagrindinius kompozicinius elementus.

Pritaikymas šiandieniniams poreikiams turi būti taktiškas, nepažeidžiantis ar minimaliai pažeidžiantis jos vertingąsias savybes. Pageidautina planuoti moraliai ir fiziškai susidėvėjusių gyvenamųjų namų rekonstrukciją, labiau pritaikant juos prie dvaro ansamblio tiek vizualiai, tiek funkciškai.

Reikalinga parengti parko kompozicijos retrospekciją, paremtą tyrimais (tiksliniais istoriniais tyrimais parko projekto paieškai, parko želdinių inventorizacija), kuri taptų parko restauracijos projekto pagrindu. Būtina kompleksiskai sutvarkyti parko vandenų sistemą, kuri yra peizažinio parko erdvių formavimo karkasas.

Kadangi specialusis planas orientuojamas ilgam galiojimo laikotarpiui, numatoma teorinė galimybė atkurti Rietavo dvaro rūmus bei atstatyti vizualinį rūmų ryšį su miesto centrine aikšte bei

bažnyčia. Tikslinga gražinti Oginskių laikų vėjo jėgainę, demontuotą nuo Alaus daryklos-skalbyklos-vandentiekio bokšto (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 2342), į pirminę vietą arba numatyti jai vietą greta bokšto.

3.2.2. Vertybės (449) - Rietavo dvaro sodybos komplekso teritorija

Nustatomas saugojimo režimas - Tausojamojo naudojimo saugojimo režimas - **T**.

Vertybės teritorija nėra vienalytė, todėl joje nustatytos skirtingų saugojimo, tvarkymo ir naudojimo režimų teritorijos, kurių reglamentai bus detalizuoti sprendinių stadijoje, tai:

- Dvaro sodybos ansamblio pastatų ir jų liekanų teritorija – **T1**;
- Dvaro parko teritorija – **T2**;
- Buv. dvaro sodo teritorija (Žemaitijos kolegijos teritorija) – **T3**;
- Kapinės – **T4**;
- Naujų gyvenamųjų namų teritorija – **T5**.

Dvaro sodybos komplekso pastatų ir jų liekanų teritorija – T1

Prioritetinė tvarkybos kryptis – buvusios dvaro sodybos pastatų ansamblio kompozicijos išsaugojimas, išryškinimas ir atkūrimas bei pritaikymas.

Svarbiausi darbai įgyvendinant šį siekį:

1. Autentiškų pastatų restauravimas ir pritaikymas, nepažeidžiant jų vertingųjų savybių;
2. Vizualiai trukdančių naujadarų-ūkinių pastatėlių išardymas ar rekonstravimas, mažinant tūrius;
3. Rūmų, kaip centrinio dvaro sodybos kompozicijos elemento palaiptis išryškinimas iki pilno atkūrimo;
4. Reguliarios parko dalies restauravimas (kur galima), buvusio įvaizdžio atkūrimas;
5. Saugoma (kiek išlikusi) vizualinė ašis rūmai-bažnyčia, jos zonoje (~ 14 m pločio, kaip yra nustatyta archeologiniais tyrimais) daugiau nieko nestatant ir nesodinant aukštų medžių.

Žemės judinimo darbų vietose būtini archeologiniai tyrimai.

Dvaro parko teritorija – T2

Prioritetinė tvarkybos kryptis - 1845-1851 m. Irenijaus Oginskio įkurto parko restauravimas, pirminės išplanavimo ir želdinių kompozicijos išryškinimas.

Svarbiausi darbai įgyvendinant šį siekį:

1. Parko vandens sistemos restauravimas pagal tyrimais (hidrologiniais, geologiniais, požeminio vandens monitoringu) pagrįstą kompleksinį projektą, užtikrinantį įvairiais metų laikais ir įvairaus klimato metais darnų jos funkcionavimą (vandens nutekėjimą ar pritekėjimą, teritorijos pelkėjimo prevenciją);
2. Parko takų sistemos, atvirų ir uždarų erdvių, želdinių restauravimas pagal projektą, parengtą remiantis atnaujintais istoriniais ir dendrologiniais tyrimais;
3. Parko pritaikymas miestiečių rekreacijai (ramiam poilsiui, žirginiam sportui - jodinėjimo takas, šventiniams renginiams), nepažeidžiant ar minimaliai pažeidžiant jo vertingąsias savybes.

Buv. dvaro sodo teritorija– T3

Prioritetinė tvarkybos kryptis – Maksimalus esamo želdyno išsaugojimas.

Šio siekio įgyvendinimui:

1. Ribojama užstatymo plėtra (išskyrus būtinu funkcinio poreikiu pagrįstas išimtis šiaurinėje pusėje);
2. Želdiniai gali būti papildomi vaismedžių juostomis ar grupėmis, kaip semantinis buvusio sodo ženklas;
3. Galimas šiltadaržių pastatų atkūrimas ir pritaikymas naujai paskirčiai.

Žemės judinimo darbų vietose būtini archeologiniai tyrimai.

Kapinės – T4

Prioritetinė tvarkybos kryptis – Kapinių įvaizdžio išsaugojimas ir išryškinimas.

Šio siekio įgyvendinimui:

1. Saugoma žalia teritorija, tvarkomi želdiniai, takų tinklas - minimalus;
2. Rekomenduojama pažymėti teritorijos ribas, nustačius jas archeologiniais tyrimais;
3. Neleistini žemės kasimo darbai, išskyrus archeologinius tyrimus.

Naujų gyvenamųjų namų teritorija – T5

Prioritetinė tvarkybos kryptis – Pritaikomieji teritorijos tvarkymo darbai ir esamo pastatų įvaizdžio pagerinimas.

Šio siekio įgyvendinimui:

1. Užstatymo plėtra neleistina;
2. Galimi teritorijos tvarkymo darbai (takai, esamos automobilių stovėjimo vietos, želdiniai);
3. Rekomenduojama perspektyvoje planuoti moraliai ir fiziškai susidėvėjusių gyvenamųjų namų rekonstrukciją, labiau pritaikant juos prie dvaro ansamblio tiek vizualiai, tiek funkciškai, esant galimybei, mažinant jų tūrius.

Žemės judinimo darbų vietose būtini archeologiniai tyrimai.

3.2.3. Rietavo dvaro sodybos vizualinės apsaugos zonos teritorija (VI-as variantas)

Vizualinės apsaugos zonos tikslas, kad tiesioginiame vizualiniame kontakte su dvaro sodybos kompleksu esančiose teritorijose neatsirastų vizualinės taršos objektų bei pastatų, savo masteliu kontrastuojančių su istoriniu Rietavo centro užstatymu, kad išliktų vertingesni vizualiniai ryšiai.

Pietų pusėje saugomas neužstatytas Jūros upės slėnis, kuris vizualiai jungiasi su parke esančiu slėniu. Iš čia yra puikus saugotinas vizualinis ryšys į Rietavo bažnyčią.

Nuo jo į rytus esančio gyvenamųjų namų kvartaliuko kiemai atsukti į parką, kurio pakraščiu eina takas, todėl čia keliami kokybės reikalavimai ūkiniams pastatams, tvoroms ir teritorijų sutvarkymui. Kvartale iki Plungės gatvės nuo tolesnio užstatymo saugomas vizualinis ryšys tarp buv. rūmų ir bažnyčios, vizualinės ašies rūmai-bažnyčia zonoje (~14 m pločio, kaip nustatyta archeologiniais tyrimais) daugiau nieko nestatant ir nesodinant aukštų medžių.

3.2.4. Žemėnauda

Siūloma visai vertybės (449) - Rietavo dvaro sodybos komplekso teritorijai nustatyti konservacinę žemės paskirtį. Parke ir didžiojoje teritorijos dalyje suformuotas sklypas - kadastrinis Nr. 6857/0004:109 bei sklypas - kadastrinis Nr. 6857/0004:79, kurių savininkas – Lietuvos Respublika Rietavo savivaldybė, žemės paskirtis – konservacinė, naudojimo būdas – Kultūros paveldo objektų sklypai.

Vakarinėje teritorijos dalyje suformuotų sklypų 6857/0004:72, 6857/0004:63, 6857/0004:69, 6857/0004:66, kurių savininkas – Lietuvos Respublika (panaudos sutartis su Žemaitijos kolegija, AB "Žemaitijos pieno investicija"), siūloma Kitą žemės paskirtį papildyti konservacine.

Projekto vadovė Giedrė Miknevičienė
A046, KPD 1379

PDV Marija Nemunienė
A976, KPD 1050

Architektė Dovilė Valivonytė